

Minstingen i familjen

Småspetten, lilla hackspiken,
träpicka eller mindre hackspetten.
Kärt barn har många namn.

Bodil Östman

Foto: Arto Juvonen

En novemberdag åker jag till Kungshamn-Morga i hopp om att få en skymt av den näpna fågeln. I Morga hage möts jag av ett ihärdigt knackande i det tysta och avlödade landskapet. Det är en spillkråka som söker föda i ett av de döda jätteträden. Jag står tyst och betraktar den svarta spetten och får då syn på en större hackspett i ett träd intill. Och så en till. Utan att flytta mig ett enda steg upptäcker jag snart ett par mindre hackspettar kvickt och nästan obemärkt röra sig i grenarna ovanför sina större släktingar. En hane och en hona. De är i storlek inte större än en nötväcka. I nästa sekund försvinner de i en lekfull flykt in bland trädstammarna.

I Kungshamn-Morga och på andra platser runt Ekoln finns ännu orörda strandskogar, hagar med äldre lövträd som ek och björk. Här trivs insekter i solbelyst död ved och i strandskogens ogallrade lövskog. Och här hittar småspetten sin föda.

Vissa år när tillgången på grankottar i skogen är liten, konkurrerar den större hackspetten med den mindre om vedlevande skalbaggar i samma område. Medan spillkråkan i huvudsak har myror på sin meny.

På vintern och våren söker den mindre hackspetten främst larver av långhorningar och andra skalbaggar i döda kvistar och grenar från lövträd. Vassen runt sjön är en annan födokälla vintertid. Skickligt undersöker den friska kvistar av asp på jakt efter aspvedbock. När björken eller alen blommat söker den larver av alhångemal under barken på dessa träd.

Sommartid lever den av fjärilslarver, bladlöss, myror, skalbaggar och andra insekter. Som den också matar sina ungar med.

Hård kamp för att överleva

Livstiden hos småspetten är oftast kort, ibland bara en säsong, genomsnittet är två säsonger. Det är våren som är kritisk för småspetten och dödligheten är som störst just innan häckning. Födottillgången är avgörande.

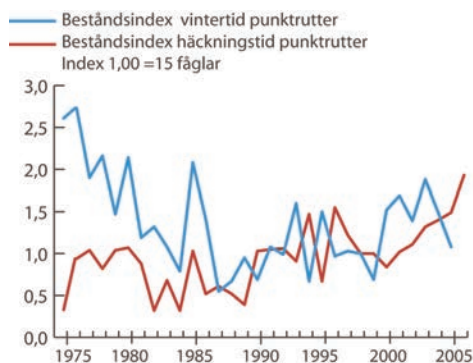
Foto: Markus Varesvuo

Fåglarna misslyckas ofta med reproduktionen. En studie i Småland har visat att 34 procent inte får någon avkomma. En vanlig orsak till misslyckade häckningar är just att den ena parten dör. Ska spetten trivas vill den ha ett stort revir på upp till ca 200 ha skog varav 40 ha gammal lövskog. Vintertid kan spetten röra sig över ännu större områden. Ett sådant revir skulle kunna föda ett tiotal par av den större hackspetten.

Det är svårt att inventera mindre hackspett eftersom det finns risk att överskatta antalet. En av anledningarna är de stora reviren och att både hanen och honan hackar ut bohål och dessutom trummar båda på våren. Ibland kan honan lägga ägg i två olika revir med olika hanar. Faderskapet är dock alltid bestämt till hanen i reviret. Han hjälper också till att värma ägg och mata ungar.

1976 uppskattades svenska beståndet till 20 000 par men 1990 var populationen reducerad till 6 000 par. I början på 2000-talet var beståndet nere på 3000 par.

Minskningen har jämförts med den vitryggiga hackspetten som även den minskade fram till 1990-talet med fyra procent årligen.

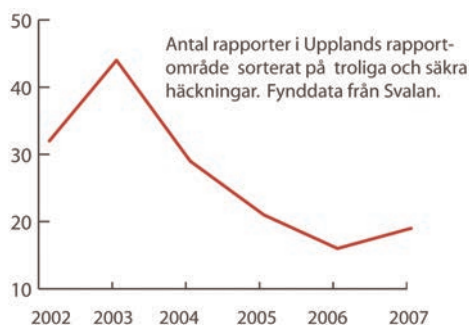

Nu verkar trenden brutits om man tolkar Svensk Fågeltaxerings trendkurva.

Klart är att nedgången berott på avsaknaden av lövskogsbiotopen den är beroende av. Skogspolitikens lövskogsavverkning och slybekämpning under 70- och 80-talen tillsammans med förnygring av skogen har missgynnat arten.

Uppländska rapporter

Även i Uppland har rapporterna varit nedslående. I Upplands fågelrapport för 2006 (se FiU nr 3 2007) kan man läsa att man konstaterat 10 häckningar och fynd från ytterligare 104 lokaler. Också nu klart färre jämfört med tidigare år.

Ulrik Lötberg har inventerat lokaler i Uppland och har konstaterat en minskning. Han rapporterade 2004 om mer än en halvering i området runt Tämnaren. Där nio revir hittades 2003 återfanns 2004 bara fyra.

Ulrik tror även att under de närmaste åren kommer beståndet fortsätta att minska i Uppland. Avverkningen av lövskog har tagit ny fart då vedeldning fortfarande är ett billigt alternativ till uppvärmning. Men han säger också att mindre hackspetten inte ännu har nått någon kritisk lägre gräns utan **med lite hänsyn kan vi ha den kvar**. Att lokalisera, bevara och att skydda viktiga lövskogsbiotoper är viktigast.

Läs mer

- Nilsson, S.G., Olsson, O. & Wiktander, U. 1993. Mindre hackspett. Varför minskar den i Sverige? Vår Fågelvärld 52: 7–12.
- de Jong, J. 2002. Populationsförändringar hos skogslevande arter i relation till landskapets utveckling. CBM: s skriftserie 7.
- Lindström, Å. & Svensson, S. 2007. Svensk Fågeltaxering Fågelrapport 2006. På nätet: Artdatabanken 2006. http://www.artdata.slu.se/rodlista/Faktablad/dend_min.PDF